

Domonkos Endre

Helyzetkép a spanyol gazdaságról

Bevezetés

Spanyolország, a világ tizedik és az euróövezet negyedik legnagyobb gazdasága 2011. negyedik negyedévben ismét recesszióba került, mivel a spanyol bruttó hazai termék 0,3 százalékponttal csökkent. A Nemzetközi Valutaalap 2012-ben a jobbközép-kabinet gazdasági kiigazító intézkedéseinek következtében 1,7 százalékos, míg a Banco de España (Spanyol Nemzeti Bank) pedig 1,5 százalékos gazdasági visszaesést jósol. A gazdasági recesszió hatására a munkanélküliség várhatóan tovább nő az ibériai országban és 2013 elejére elérheti a 25 százalékot.

Tanulmányom célja a spanyol gazdaság szerkezeti problémáinak (magas munkanélküliség, költségvetési hiány, termelékenység alacsony színvonala) részletes elemzése. A gazdasági válság általános következményeinek rövid bemutatása mellett, megvizsgálom a spanyol bankszektor jelenlegi állapotát. Fontos szempontnak tartom a 2011. december 23-án megalakult, Mariano Rajoy által vezetett jobbközép kormány átfogó gazdasági intézkedéseinek az ismertetését, továbbá konkrét megoldási lehetőségeket vizsgálok meg, amelyek a spanyol gazdaság recesszióból történő kilábalásának előmozdítása érdekében hatnak. Ugyanakkor a választási eredmények következményeivel, a spanyol belpolitikai helyzet átfogó értékelésével nem kívánok részletesen foglalkozni. A vizsgálódás középpontjában a jelenkori spanyol gazdaság makrogazdasági problémái mellett a jobboldali kabinet átfogó gazdasági intézkedéscsomagjának az értékelése áll.

1. Előzmények

A spanyol gazdaság jelenlegi szerkezeti problémái aligha érthetőek meg a válság reálgazdaságra és bankszektorra gyakorolt hatásainak rövid ismertetése nélkül. A spanyol gazdaság egyik legfontosabb pillére évtizedeken keresztül az ingatlanszektor volt, mely a spanyol GDP 10 százalékát adta. Az ingatlanszektor felfutásához hozzájárult, hogy a külföldi bevándorlók jelentős igényt támasztottak az új építésű ingatlanok iránt. 2000 és 2010 között közel 5 millió új bevándorló érkezett Spanyolországba, amely alapvetően jótékony hatással volt a spanyol munkaerőpiacra. A latin-amerikai, észak afrikai majd az újonnan csatlakozott kelet-közép-európai országokból (700 ezer román és 350 ezer bolgár) érkező nagyszámú bevándorló töltötte be az építőiparban és a mezőgazdasági idénymunka terén meghirdetett állások jelentős részét. Az euróövezeti Spanyolországban az alacsony reálkamatláb miatt a

pénzintézeteknek alapvető érdeke volt, hogy kedvező kamatozású hiteleket nyújtsanak a lakosságnak és a vállalati szektornak. Az olcsó hitelek miatt a lakosság részéről megnövekedett az igény az új ingatlanok vásárlása iránt. Az ingatlanok árait éveken keresztül mesterségesen felhajtották, így az ibériai országban ingatlanpiaci buborék jött létre. 2007 végén, Spanyolországban több új ingatlan épült, mint Németországban, Olaszországban és Franciaországban együttvéve. A spanyol ingatlanpiaci szektor túlértékeltségére és sérülékenységére számos pénzügyi szakember és közgazdász felhívta a figyelmet. Ugyanakkor a baloldali szocialista kormány nem vette komolyan a figyelmeztetéseket és – tekintettel a 2008 márciusában tartott parlamenti választásokra – tagadta a spanyol gazdaság egyre növekvő szerkezeti problémáit.

2007-ig az ingatlanpiac foglalkoztatta a munkaerő-állomány 13 százalékát, az építőipar ekkor még felszívta a felesleges munkaerőt. Emellett a központi és a helyi kormányzatnak is komoly bevételeket jelentett az ingatlanpiac. A mesterségesen felhajtott árak, az ingatlanpiaci buborék és a kedvezőtlen világgazdasági körülmények együttesen vezettek el 2007 nyarán a Martinsa-Fadesa spanyol ingatlanfejlesztő társaság fizetéseképtelenségéhez.¹ A helyzetet tovább súlyosbította, hogy 2008 második felében az Egyesült Államokból kiinduló másodlagos jelzáloghitel-piaci válság elérte az ibériai ország gazdaságát. 2009. második negyedévben a spanyol bruttó hazai termék közel 4,2 százalékkal csökkent. A pénzügyi válság elérte a reálgazdaságot, melynek hatására megindultak az elbocsátások a szolgáltató szektorban, a turizmusban és az iparban.²

A baloldali José Luís Rodríguez Zapatero által irányított Spanyol Szocialista Munkáspárt (PSOE) eleinte gazdaságösztönző intézkedéseket vezetett be, amely illeszkedett az Európai Unió gazdasági válságkezelő programjába. A meghirdetett intézkedésekkel elsősorban a családokat és a vállalati szektort adókedvezményekkel támogatták. Külön hangsúlyt fektettek az újonnan alapított innovatív kis- és közepes vállalatok megsegítésére. A belső kereslet élénkítését szolgálta 5 milliárd euró értékben a németországihoz és franciaországihoz hasonló roncsautó-program meghirdetése. 2009 novemberében újabb 19 milliárd eurónyi gazdaságélénkítő programcsomagot fogadtak el, amely a fenntartható fejlődés megteremtésére, a szabályozó gazdasági környezet javítására, a fiskális intézkedésekre, környezetvédelemre, továbbá az energiahatékonyságot növelő beruházásokra irányult. A hazai keresletet növelő gazdasági intézkedések hatására viszont jelentősen megnőtt a költségvetési hiány; 2009-ben a GDP-arányos deficit elérte a 11,4 százalékot.³

2010-től kezdve a szocialista kormány gazdasági megszorító intézkedéseket vezetett be. Befagyasztották az állami kiadásokat és a beruházásokat, a közalkalmazotti béreket

¹ A Martinsa Fadesa csődjéről és a spanyol ingatlanpiaci válságról lásd részletesen Domonkos Endre: A válság következményei a spanyol ingatlanpiacon. In: (Magas István szerk.): Világgazdasági válság 2008-2009, diagnózisok és kezelések. Aula Könyvkiadó, Budapest, 2009. 303-318.

² Domonkos Endre: Az amerikai pénzügyi és hitelválság következményei a spanyol ingatlanpiacon. In: Európai Tükör, 2009/10. 51-62.

³ Éltető Andrea: A megsebzett bika. Spanyolország a válságban. In: Európai Tükör, 2011/2. 117-125.

5, míg a kormány tagjai esetében 10 százalékkal csökkentették. A nyugdíjkorhatárt 65-ről 67 évre emelték, a hozzáadottérték-adó 16 százalékos kulcsát 18 százalékra emelték, míg a 7 százalékos kedvezményes kulcsot 8 százalékra növelték.⁴

Megjegyzendő, hogy a spanyol bankszektor a gazdasági válság idején mindvégig stabilnak bizonyult. A spanyol bankrendszer erőteljesen koncentrált, a Banco Santander és a BBVA világszerte vezető szerepet játszik. A spanyol pénzügyi intézetek szorosan összekapcsolódnak a vállalatokkal a tulajdoni részesedés, a hitelek és az exportfinanszírozás révén. Emellett meghatározó szerepet töltek be az építőiparban és az ingatlanszektorban. Az amerikai hitelezési gyakorlattal szemben a spanyol bankok hagyományos pénzügyi közvetítői tevékenységet folytattak és nem forgalmaztak másodlagos jelzáloghitel alapú eszközöket. A spanyol központi bank jelentős tartalékokat (7 százalék) követelt meg a pénzügyi intézetektől, amely a válság során stabilitást biztosító tényezőt jelentett. A gazdasági recesszió hatására az ibériai országban is megszigorították a hitelfeltételeket, így a kihelyezett hitelek száma fokozatosan csökkent. A válság hatására a bankszektorban a visszaeső kereslet és a kihasználatlan kapacitások problémájával kellett szembenéznie. Likviditási problémák a vidéken önálló fiókkal rendelkező helyi takarékpénztáraknál alakultak ki, mivel ezen intézetek korábban jelentős mértékben ingatlanügyek finanszírozásában vettek részt. A spanyol takarékpénztáraknak nincsenek részvényesei, nyereségük egy részét szociális programokra fordítják. A vidéki takarékpénztárak folyósították a spanyol hitelállomány felét, ezért stabil működésük döntő fontosságú a spanyol bank és pénzügyi rendszer szempontjából.⁵

Spanyolországban a bankszektor átszervezése fúziókon keresztül ment végbe. 2009 júniusában döntés született a Bankátszervezési alap felállításáról, amely 9 milliárd euróval gazdálkodik; ebből 6,75 milliárd állami költségvetésből, 2,25 milliárd pedig a bankok és a hitelintézetek letéti garanciaalapjából származik. A Bankmentő alap másik feladata a működésképtelen és likviditási problémákkal küzdő intézmények átvétele volt. Két takarékpénztár, a Caja Castilla-La Mancha és a cordóbai központú Cajasur irányítását átvette a Spanyol Központi Bank (Banco de España). A spanyol bankszektor pénzügyi stabilitásának biztosítására a spanyol jegybank a bankok stressztesztjeinek nyilvánosságra hozatalát javasolta. A felmérés során a Banco de Santander és a BBVA kiváló eredményt ért el, ugyanakkor a vidéki takarékpénztárak esetében már kevésbé voltak meggyőzőek a stresszteszt mutatói.⁶

2012 februárjában a spanyol jobbközép kormány közel 52 milliárd eurót különített el a spanyol pénzügyi szektor feltőkésítése érdekében.⁷ Megjegyzendő, hogy számos gazdasági szakértő és az Európai Bizottság sem tartja kielégítőnek a spanyol kabinet

⁴ Uo.

⁵ Uo.

⁶ Uo.

⁷ La UE y el Gobierno desmienten que España necesite recurrir al fondo de rescate. In: El Economista, 2012. március 27. In:

<http://www.economista.es/economia/noticias/3854070/03/12/El-Gobierno-no-ve-necesario-recurrir-al-fondo-de-rescate-de-la-UE-para-reestructurar-la-banca-.html>

bankszektor likviditásának megteremtésére előirányzott összeget, ezért további átfogó intézkedések szükségességét hangsúlyozzák.

Összességében véve elmondható, hogy sem a korábbi gazdaságélénkítő programok, sem pedig az azt követő kiigazító intézkedések érdemben nem tudták orvosolni a spanyol gazdaság belső szerkezeti egyensúlytalanságait, így a 20 százalék feletti munkanélküliséget, a termelékenység alacsony színvonalát, a folyó fizetési mérleg krónikusan magas, 10 százalékos hiányát.

Mivel a spanyol gazdaság egyre súlyosbodó problémáit a 2008 óta kisebbségben kormányzó baloldali kormány nem tudta megfelelően orvosolni, ezért 2011. november 20-án előrehozott parlamenti választásokat tartottak Spanyolországban. A választásokat a Mariano Rajoy-vezette Spanyol Néppárt (Partido Popular) nyerte meg 186 parlamenti mandátummal, megszerezve a Képviselőházban az abszolút többséget. A választások legnagyobb vesztese a Spanyol Szocialista Munkáspárt (PSOE) volt, közel 4 millió szavazót veszített és mindössze 110 képviselői helyet szerzett a 350 tagú Cortesben, ami 1977 óta az egyik legrosszabb választási eredménynek tekinthető. A szocialisták választási vereségének oka az egyre mélyülő gazdasági és szociális válsággal volt magyarázható, valamint azzal, hogy a párt vezetőjének, Alfredo Perez Rubalcabának nem sikerült megszólítnia a hagyományos szocialista szavazótáborát. A Néppárt ezzel szemben sikeresen mozgósította szavazóit. A választási eredmények összességében véve a spanyol társadalom változások iránti alapvető igényét tükrözték.⁸

2. A jobbközép kabinet gazdaságpolitikai intézkedései

A széles körű társadalmi felhatalmazással rendelkező, 2011. december 23-án beiktatott jobbközép kormány politikájának középpontjában a gazdaság átfogó szerkezeti reformja állt.

2011. december 30-án a minisztertanács (Consejo de Ministros) 16.5 milliárd eurós megszorító-csomagot fogadott el.

A jobboldali kabinet rendkívül súlyos helyzetet örökölt a korábbi, Zapatero-vezette kormánytól. 2012 februárjában ugyanis kiderült, hogy az előző év költségvetési hiánya a GDP 6 százaléka helyett 8,5 százalék körül alakult. Az autonóm közösségek mellett a magánszektor és a lakosság is jelentős mértékben eladósodott. A spanyol családok mintegy egymilliárd euróval tartoznak a bankoknak, a vállalati szektor több mint 1,3 milliárddal; a spanyol pénzügyintézetek is tartoznak az Európai Központi Banknak és más külföldi bankoknak.⁹

⁸ A 2011. november 20-án tartott parlamenti választásokról lásd részletesebben: Elecciones Generales 2011. Resultados 20-N. In: El Mundo, <http://www.elmundo.es/elecciones/elecciones-generales/>

⁹ Torres Lopez, Juan: A quién interesa y cómo sería el „rescate” de España? Sistema Digital, 3-9 enero, 2011. In: http://www.fundacionsistema.com/News/ItemDetail.aspx?id_2827

További problémát jelent a folyó fizetési mérleg krónikusan magas, 10 százalékos hiánya, amely a nagy belső kereslet által kiváltott megnövekedett importszükséglettel, valamint a bevándorlók hazautalásával magyarázható.¹⁰

Spanyolország gazdaságát negatívan befolyásolja az európai szuverén adósságválság, jóllehet 2011-ben a spanyol államadósság a GDP 67 százaléka körül alakult, amely jóval alacsonyabb a 84 százalékos euróövezeti átlagnál. Az ibériai ország – Portugáliával ellentétben - azért nem szorult a Nemzetközi Valutaalap és az Európai Unió pénzügyi segítségére, mert sikeresen tudta állampapírjait a nemzetközi pénzpiacokon értékesíteni. 2011 novemberében viszont a tízéves állampapírok esetében a hozamok a korábbi 3 százalékról 5,4 százalékra emelkedtek. Ennek ellenére az ibériai ország mintegy 3 milliárd euró értékben értékesített tízéves lejáratú államkötvényeket. Ugyanakkor a spanyol GDP arányos adósságállomány 2012-ben a lakosság és a vállalati szektor továbbá az autonóm közösségek eladósodottsága miatt a bruttó hazai termék 73 százaléka körül alakul majd.

A spanyol kormány figyelembe véve a gazdasági téren tapasztalható nehézségeket átfogó szerkezeti reformokat tartalmazó intézkedéscsomagot hirdetett meg. A gazdasági kiigazító programcsomag elemei – a teljesség igénye nélkül – a következők voltak:

Befagyasztották a közalkalmazottak bérét.

Közel 8,9 milliárd eurót kíván a kormány a központi közigazgatáson és a minisztériumokon megtakarítani. A kormány törvényileg korlátozta a minisztériumok költségvetését. A Fejlesztési Minisztériumtól 1, 614 milliárd eurót, az Ipari Minisztériumtól 1, 091 milliárd eurót, a Gazdasági Minisztériumtól 1, 083 milliárd eurót, a Külügyminisztériumtól pedig 1,016 milliárd eurót vontak el. A területi egységektől pedig megközelítőleg 1,040 milliárd euró összeget vonnak el 2012-ben.¹¹

A központi költségvetésből a politikai pártoknak és a szakszervezeteknek nyújtott támogatást közel 20 százalékkal csökkentették. A kabinet 55 millió eurót kíván megtakarítani a szakszervezetek és 29,68 millió eurót a politikai pártok esetében.¹²

2012. februárig meghosszabbították a munkanélkülieknek járó havi 400 eurónyi segélyt.

2012. január 1-től a személyi jövedelemadó (IRPF) progresszív, sávosan történő növelésére került sor. Az első jövedelemcsoportba tartozók esetében az SZJA 0,75 százalékponttal növekedik és évi 300 000 euró jövedelem esetén a növekmény eléri a 7%-ot.

¹⁰ Lásd részletesebben Éltető Andrea: Spanyolország válaszüton. MTA VKI Kihívások, 196. 2010. április. In: <http://www.vki.hu>

¹¹ El déficit se dispara al 8%: el Gobierno sube impuestos y recorta 8.900 millones. In: El Mundo, 2011. december 30. In: <http://www.elmundo.es/elmundo/2011/12/30/espana/1325252939.html>

¹² El Gobierno recorta 8.900 millones y reduce las subvenciones a partidos y sindicatos. In: El Mundo, 2011. december 30. In: <http://www.elmundo.es/elmundo/2011/12/30/economia/1325253180.html>

A jobbközép kabinet nem emelte az általános forgalmi adó mértékét, ugyanakkor a 4 százalékos kedvezményes csökkentett ÁFA-kulcsot kiterjesztette új lakások vásárlására. A vállalati szektort terhelő adót azért nem növelik, mert a kkv szektor meghatározó szerepet játszik a gazdasági növekedés beindításában.¹³

A munkaidőt a közigazgatásban a korábbi heti 35 órától 37,5 órára növelik Spanyolországban. Erre az intézkedésre a versenyképesség javítása miatt van szükség, ugyanis az egységnyi munkaerőköltség – OECD összehasonlításban – rendkívül magas az ibériai országban, miközben a termelékenység színvonala németországi 50 százaléka. További problémát jelent, hogy az ezredfordulót követően a bérek növekedése rendszeresen meghaladta a termelékenység színvonalának emelkedését, amely egyértelmű versenyhátrányt jelent az ország gazdasága számára.

Az elkövetkező két évben az ingatlanadó (Impuesto de Bienes Inmuebles) megemelésére kerül sor azon ingatlanok esetében, amelyek egy bizonyos értékhatárt elérnek. Az ingatlanadó növelése közel 18 millió ingatlant érint, a nagyértékű ingatlanok esetében az emelkedés mértéke 10 százalékos. Az ingatlanadó mértéke függ az ingatlan elhelyezkedésétől és értékétől. Például egy 300 000 euró értékű ingatlan után 2002-ben 300 eurót kellett fizetni évente. Az új intézkedésnek megfelelően 2012. január 1-től ugyanezen ingatlan után 330 euró ingatlanadót kell évente fizetni. A helyi önkormányzatoknak 2002-ben közel 660 millió euró bevételük volt az ingatlanadóból.¹⁴

Az autonóm közösségeket érintően a kormány befagyasztja az önkormányzatoknak nyújtott pénzügyi támogatást, amennyiben az autonóm közösségek nem teljesítik a költségvetési hiánycélra vonatkozó előírást és meghaladják a költségvetési plafont. Az autonóm közösségek adósságállománya a bruttó hazai termék 13, 1 százaléka körül alakult 2011-ben. A Spanyol Nemzeti Bank (Banco de España) becslése alapján az önkormányzati közösségek adósságállománya együttesen 140 milliárd euróra tehető.¹⁵

Az új költségvetési egyensúlyt biztosító törvény elfogadására 2012. március 6-án került sor. A törvény legfontosabb elemei a következők:

1. A maastrichti szerződéshez hasonlóan megtiltaná a központi kormány számára, hogy kimentse az eladósodott regionális kormányt és autonóm közösséget.

¹³ El déficit se dispara al 8%: el Gobierno sube impuestos y recorta 8.900 millones. In: El Mundo, 2011. december 30. In: <http://www.elmundo.es/elmundo/2011/12/30/espana/1325252939.html>

¹⁴ El IBI subirá un 10% en más de la mitad de los municipios españoles. In: El Mundo, 2011. december 30. In: <http://www.elmundo.es/elmundo/2011/12/30/suivienda/1325265389.html>

¹⁵ La deuda de las CCAA alcanza el 13,1% del PIB, su máximo histórico. In: El Mundo, 2012. március 16. In: <http://www.elmundo.es/elmundo/2012/03/16/economia/1331890053.html>

2. A törvény tartalmazza a közadósságot, mint a költségvetési egyensúly kritériumát és valamennyi közigazgatási szervet arra kötelezi, hogy 2020-ig költségvetési egyensúlyt vagy többletet érjen el.
3. Az önkormányzatoknál a 0,4 százalékos strukturális költségvetési hiány csak kivételes esetekben engedhető meg: a) amennyiben a közigazgatási szervek átfogó, hosszú távú szerkezeti reformokat hajtanak végre; b) vagy abban az esetben, ha természeti katasztrófa, gazdasági recesszió és rendkívüli helyzet állna elő.
4. Az előbb említett célkitűzések elérése érdekében az önkormányzatok adósságállománya a nemzetgazdaság növekedésének függvényében fog csökkenni. Amennyiben a bruttó hazai termék 2 százalékponttal növekedik, akkor a GDP arányos adósságállomány éves szinten minimum 2 százalékkal kell, hogy csökkenjen.
5. Az államigazgatás strukturális hiányának a GDP 0,8 százalékáig kell csökkennie egészen addig, amíg ez az érték 2020-ig nullszaldós nem lesz. 2015 és 2018 között a deficit-célkitűzéseket és az adósságállományt felülvizsgálják valamennyi autonóm közösség esetében.¹⁶

A költségvetési egyensúlyról szóló törvény előnye, hogy korlátozni kívánja az autonóm közösségek további eladósodásának folyamatát. A helyzet az ibériai országban ma már tarthatatlanná vált, hiszen számos önkormányzati közösség jelentős adósságállományt halmozott fel. A legeladósodottabb autonóm közösségek közé tartozik Valencia (GDP 19,9%-a), Katalónia (GDP 19,7%-a), Castilla la Mancha (GDP 18,3%-a) és a Baleári-szigetek (GDP 16,8%-a). Úgy gondolom, hogy az autonóm közösségek finanszírozásának átalakítása és a felhalmozott adósságállomány folyamatos csökkentése hozzájárulhat a spanyol gazdaság fenntartható fejlődéséhez, egyúttal elősegítheti a közpénzügyek rendbetételét is.

Végül a kabinet döntést hozott az autonóm közösségek tulajdonában álló vállalatok, testületek és alapítványok közül 450 megszüntetéséről. 2010-ben megszületett megállapodás alapján az autonóm közösségek 515 köztulajdonban álló vállalatot és létesítményt akartak megszüntetni, végül csak 69 vállalatot szüntettek meg.

A fentemlített intézkedéscsomaggal a jobboldali kormány fő célkitűzése a 4,4 százalékos GDP arányos költségvetési deficit 2012-re történő teljesítése. Gazdasági szakértők szerint a költségvetési hiánycél teljesítése érdekében a 16,5 milliárd eurós kiigazító intézkedések mellett 2012-ben további 40 milliárd eurónyi megszorító intézkedésekre lesz szükség az ibériai országban.¹⁷ Időközben a spanyol gazdasági miniszter, Luis de Guindos bejelentette a gazdasági és pénzügyminiszterek tanácsának

¹⁶ El gobierno suaviza el objetivo de deuda exigido a las comunidades autónomas. In: El Mundo, 2012. március 5. In: <http://www.elmundo.es/elmundo/2012/03/05/economia/1330979122.html>

¹⁷ Rajoy podría tener que rescatar por la puerta trasera a ciertas comunidades. In: Economista, 2012. január 11. In: <http://www.economista.es/economia/noticias/3660970/01/12/Espana-tendra-que-rescatar-por-la-puerta-trasera-a-ciertas-comunidades-.html>

(ECOFIN), hogy 2012-ben a költségvetési deficit a korábbi 4,4 százalék helyett 5,3 százalék körül fog alakulni. A jobbközép kormány 2012. március 30-án újabb 27,3 milliárd eurós gazdasági kiigazító intézkedéscsomagot jelentett be, amely a minisztériumok kiadásait idén közel 16,9 százalékkal kívánja csökkenteni és változtatásokat vezet be a társasági adó rendszere területén (például: amortizáció megszüntetése vállalatok létszámának bővítése esetén). Az állam 2012-ben közel 12,3 milliárd euró bevételt remél az adórendszer átalakításával.¹⁸

3. A munkanélküliség, mint szerkezeti probléma: a kormány munkaerőpiacot érintő intézkedései

A spanyol gazdaság egyik régóta meglévő szerkezeti problémája a magas munkanélküliség. A Spanyol Statisztikai Hivatal, 2012 februárjában nyilvánosságra hozott adatai szerint a 2011. negyedik negyedévben a munkanélküliségi ráta az ibériai országban elérte a 22,85 százalékot, amely az egyik legmagasabb értéknek tekinthető 1995 óta.¹⁹ 2011. december és 2012. január között 577.000 fővel nőtt a munkanélküliek száma, mely éves szinten 12,29 százalékos növekedést jelent. A helyzet súlyosságát jól mutatja, hogy 1,5 millióra tehető azon családoknak a száma, ahol mindkét családtag hosszú távon munkanélküli (számuk 2011. negyedik negyedévben 10,51 százalékponttal emelkedett). A férfiak közül mintegy 2,840 millióan voltak állás nélkül (22,46%), míg a nők esetében a munkanélküliségi ráta elérte a 23,32 százalékot. 2011. negyedik negyedévben a munkanélküliség leginkább a 25 és 54 év közötti korosztály körében nőtt a legerőteljesebben (286.700 fővel), míg 20 és 24 év közötti korosztály esetében a növekedés üteme csak mérsékelt volt (6400 fő). A külföldi munkavállalók körében a munkanélküliek száma 71.800 fővel növekedett, így munkanélküliségi rátájuk elérte a 34,82 százalékot.²⁰

A munkanélküliek száma a szolgáltatási szektorban növekedett a legnagyobb mértékben (124.500 fővel), ezt követte az ipar 29.100 fővel. Ugyanakkor a mezőgazdaságban és az építőiparban csökkent a munkanélküliségi ráta.

¹⁸ Recorte de gasto de 27.300 millones: ni subida de IVA ni recorte a funcionarios. In: El Economista, 2012. március 30. In: <http://www.eleconomista.es/economia/noticias/3863345/03/12/El-Gobierno-anuncia-un-recorte-del-gasto-en-los-ministerios-del-169-mas-de-lo-previsto.html>

¹⁹ El paro cierra 2011 en el 22,85%: hay 5,27 millones de desempleados. In: El Economista, 2012. január 27. In: <http://www.eleconomista.es/economia/noticias/3701294/01/12/Espana-el-paro-sube-al-2285-en-el-cuarto-trimestre-hay-527-millones-de-desempleados.html>

²⁰ 5.273.600 parados a finales de 2011. In: El Mundo: 2012. január 27. In: <http://www.elmundo.es/elmundo/2012/01/27/economia/1327651586.html>

Forrás: El Economista, 2012. január 27.

Amennyiben a munkanélküliségi ráta megoszlását vizsgáljuk autonóm közösségenként, megállapíthatjuk, hogy Andalúzia esetében éves szinten 121.000 fővel nőtt a munkanélküliek száma. 2011. negyedik negyedévben Katalóniában 88.700 fővel, a Madridi Autonóm Közösségben pedig 81.300 fővel emelkedett az állástalanok száma, jelezve, hogy a gazdaságilag két legfejlettebb spanyol régióban is egyre nagyobb problémát jelent a tartósan magas munkanélküliség. Ugyanakkor országos viszonylatban a munkanélküliségi ráta Baszkföldön és Navarrában alacsonynak (14 százalék) mondható.²¹

A fent bemutatott adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a magas munkanélküliség a spanyol gazdaság legjelentősebb belső strukturális problémája. Ennek oka a spanyol munkapiaci szabályozás duális és merev jellege. A spanyol munkaerő jelentős részét határozatlan idejű szerződéssel foglalkoztatják. Az 1990-es évek második felében terjedtek el a határozott idejű szerződések rendszere, amellyel elsősorban a bevándorlókat és a 16 és 24 év közötti fiatalokat foglalkoztatták. Ennek a rendszernek a legnagyobb problémája, hogy a vállalatok nem képezték tovább a munkaerő-állományt, alacsony volt a vállalatokon belüli mobilitás és magas volt a fluktuáció. A

²¹ Andalucía se mantiene como la CCAA con más paro: cerró 2011 con una tasa del 31,23%. In: El Economista, 2012. január 27. In: <http://www.eleconomista.es/economia/noticias/3701359/01/12/Andalucia-se-mantiene-como-la-CCAA-con-mas-paro-con-el-3123-.html>

fiatalok kétharmadának határozott időre szóló szerződése van, ami európai viszonylatban is kiemelkedő arány.²²

A határozatlan idejű szerződések esetében a béreket az iparági és regionális szakszervezetek alakították ki az alkuk során. A kollektív béralku rendszerét még az 1980-ban elfogadott munkavállalói törvény intézményesítette.²³

A néppárti kabinet, José María Aznar vezetésével 1996 és 2004 között kísérletet tett a munkaerőpiac merev szabályozásának megreformálására azonban a kollektív béralku rendszeréhez nem mertek hozzányúlni.²⁴ További problémát jelent, hogy Spanyolországban igen magasak a munkaerő elbocsátási költségei. Korábban évi 45 napnak megfelelő bért kellett kifizetni a munkavállaló elbocsátásakor. A szocialista kabinet 2010 nyarán az elbocsátási költséget 45-ről 33 napra csökkentette és törvényben ismerte el a munkavállaló elbocsátásának jogát.

A kollektív béralku rendszere, a munkaerőpiac duális szerkezete és a magas elbocsátási költségek egyértelműen hátráltatják a foglalkoztatottság és a termelékenység színvonalának érdemben történő növelését.

2012. februárban a Mariano Rajoy-vezette jobbközép kabinet átfogó munkaerőpiaci intézkedéscsomagot fogadott el, melynek legfontosabb elemei a következők:

1. Az új munkaügyi törvény megkönnyíti a munkavállalók elbocsátását és a korábbi 33 napról 20 napra csökkenti az elbocsátási költséget.
2. A határozatlan idejű szerződések esetében a korábbi 45 napos elbocsátási költség és a 42 hónapig munkavállalónak járó havibér megszűnik. A munkavállalónak járó elbocsátási költség időtartamát 33 napra csökkentették, míg a havibér ezt követően maximum 24 hónapig jár majd.
3. A törvény - előzetes megállapodás megkötése nélkül - lehetővé teszi versenyképességi okokból a munkavállaló bérének csökkentését. A vállalat tulajdonosa gazdasági, technikai és egyéb szervezeti okok miatt módosíthatja a munkavállaló bérét.
4. A kormány bevezette az új határozatlan idejű szerződés intézményét a maximum 50 főt foglalkoztató kis- és közepes vállalatok munkavállalói számára. A vállalatok 3000 eurónyi összeget kaphatnak vissza, amennyiben 30 évesnél fiatalabb munkaerőt foglalkoztatnak. Ez az összeg 4500 euró lehet, amennyiben a vállalat hosszú ideig munkanélküli személyt alkalmaz. Alapvető követelmény, hogy a munkavállaló – a foglalkoztatási jogviszonyt megelőzően - legalább három hónapig munkanélküli segélyben részesüljön.
5. Német mintára a törvény elrendelte a szakképzési alap felállítását, amely gondoskodik a munkavállaló megfelelő szintű képzéséről. A munkavállalónak évente legalább 20 óra szakképzésben kell részt vennie. A

²² Éltető Andrea: Munkaerőpiaci dráma Spanyolországban. Világgazdasági Kutatóintézet. In: http://vilaggazdasagi.blog.hu/2012/02/01/munkaeropiaci_drama_spanyolorszagban

²³ Éltető Andrea: Munkaerőpiaci dráma Spanyolországban. Világgazdasági Kutatóintézet. In: http://vilaggazdasagi.blog.hu/2012/02/01/munkaeropiaci_drama_spanyolorszagban

²⁴ Lásd erről részletesebben Domonkos Endre: Spanyolország gazdaságpolitikája és csatlakozása a GMU-hoz. In: Európai Tükör, 2007/9. 54-72.

duális rendszer, amely Németországban már régóta működik lehetővé teszi, hogy a munkavállaló szakmai fejlődése a vállalat keretén belül valósuljon meg.

6. A munkaügyi szervek a közeljövőben szorosan együttműködnek a közfoglalkoztatást koordináló szervezetekkel a munkavállalók gyorsabb elhelyezkedése érdekében. A jobbközép kabinet egyúttal szabályozni kívánja a távmunka intézményét is.
7. A vállalatok 3600 euró társadalombiztosítási járulékkedvezményt kaphatnak amennyiben 16 és 30 év közötti fiatalokat határozatlan időre szóló szerződéssel alkalmaznak. A próbaidőszak egy évre szól. A 45 év feletti tartósan munkanélküliek esetében ez a kedvezmény 4500 euró.
8. Végül a munkaügyi törvény eltörli a szakképzettségek merev osztályozási rendszerét és a rendszer működését az eddigieknél általánosabb alapokra kívánja helyezni. Az intézkedés fő célja a munkavállalók mobilitásának elősegítése, valamint a szakképzettség munkaerő-piaci követelményekhez történő igazítása.²⁵

A gazdasági kiigazító intézkedések hatására várhatóan tovább csökken a belső kereslet, a növekedési kilátások pedig egyértelműen kedvezőtlenül alakulnak 2012-ben. A Nemzetközi Valutaalap 1,7, a Spanyol Központi Bank pedig 1,5 százalékos gazdasági visszaeséssel számol az ibériai országban. Az eddig elfogadott munkaerőpiac átalakítását szolgáló reformok csak később fejtik ki hatásukat. A kormányzat számításai szerint idén várhatóan 630.000 állás szűnik meg és év végére a munkanélküliségi ráta eléri a 24,3 százalékot.²⁶ Ebből az ördögi körből tűzoltó-jellegű megoldások helyett csak határozott, hossz távra szóló intézkedésekkel és átfogó szerkezeti reformokkal lehet kikerülni.²⁷ A spanyol gazdaság újbóli növekedési pályára állításához ezért a következő lépésekre lenne szükség:

1. Az ország versenyképességének javítása érdekében adókedvezményekkel kell támogatni a kis- és közepes vállalatokat, melyek a közeljövőben a gazdasági növekedés motorjai lehetnek. A kkv- szektor számára döntő fontosságú a beruházásaikhoz szükséges kedvezményes hitelekhez való jutás biztosítása, valamint az üzleti és a jogszabályi környezet kedvezőbbé tétele, hogy maradéktalanul kihasználhassák az egységes belső piac által nyújtott előnyöket.
2. A spanyol gazdaságnak olyan versenyképes termékeket és szolgáltatásokat kell előállítania, amely nemcsak az EU-tagállamaiban, hanem Európán kívüli országokban is értékesíthető. A spanyol export számára fontos kitörési pontot jelent Latin-Amerika térsége. A spanyol vállalati szektor az ezredfordulót követően komoly nemzetköziesedésen ment keresztül. Az energetikában az

²⁵ Despido más barato y facilidades para cambiar condiciones laborales. In: El Mundo, 2012. február 11. In:

<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/02/10/economia/1328861856.html>

²⁶ El gobierno prevé que el paro suba al 24,3% durante este año. In: El Mundo, 2012. március 2. In: <http://www.elmundo.es/elmundo/2012/03/02/economia/1330692649.html>

²⁷ Éltető Andrea: Munkaerőpiaci dráma Spanyolországban. Világgazdasági Kutatóintézet. In: http://vilaggazdasagi.blog.hu/2012/02/01/munkaeropiaci_drama_spanyolorszagban

Iberdrola, a telekommunikáció területén a Telefónica immár transznacionális vállalatnak tekinthető, amelyek kiemelkedő nemzetközi tapasztalatokkal rendelkeznek. Ennek megfelelően át kell alakítani a spanyol export szerkezetét és növelni kell az összexportban a magas hozzáadott értéket képviselő termékek és szolgáltatások arányát.

3. Alapvető követelményt jelent az oktatási (köz- és felsőoktatás) rendszer szerkezeti átalakítása. Spanyolországban nagyon magas a 18 és 24 év közötti korosztály körében az iskolaelhagyók száma. A munkanélküliek közel 40 százaléka az egyetemeket és főiskolákat be nem fejezettek közül kerül ki. Úgy gondolom, hogy a jelenleg kormányzati pozícióban lévő jobbközép kabinetnek mindenképpen kezelnie kell ezt a problémát és az oktatási rendszert a munkaerőpiac követelményeihez kell igazítani. Az ibériai országban a német mintához hasonló duális szakképzés bevezetése fontos lépésnek tekinthető, mivel korszerű szakmai ismeretekkel látja el a munkavállalót és gondoskodik a humántőke állomány megfelelő minőségéről.
4. A pénzügyi és befektetői bizalom visszaszerzése szintén kulcsfontosságú kérdés Spanyolország számára. A kabinetnek folytatnia kell az eddig megkezdett autonóm közösségek pénzügyi stabilitását biztosító intézkedéscsomag végrehajtását, egyúttal csökkentenie kell a költségvetési hiányt és az államadósságot. Amennyiben a kormány sikeresen végrehajtja az átfogó szerkezeti reformokat, akkor hosszabb távon megalapozhatja az ország fenntartható növekedését. Jelenleg a legfőbb cél a recesszió állapotából való kilábalás.
5. A gazdasági növekedés egyik fontos összetevője az innováció és a kutatás-fejlesztés bruttó hazai termékhez viszonyított arányának növelése. Jelenleg Spanyolország GDP-jének mindössze 1,3 százalékát költi kutatás-fejlesztésre, a cél a 2 százalék mihamarabbi elérése. Az ország az innováció és a bejegyzett szabadalmak terén is lemaradóban van a többi európai uniós tagállamhoz képest. 2008-ban a szocialista kabinet külön Tudomány és Innovációs Minisztériumot hozott létre, leválasztva e területet az Oktatási Minisztériumtól.²⁸

Az elkövetkező időszakban ezért a jobbközép kormányoknak innovációs járulékkedvezményekkel kellene támogatnia a kis- és közepes vállalatokat.

A reformok megvalósíthatóságát nagymértékben befolyásolja a kormányzati elkötelezettség mellett azok társadalmi támogatottsága. A munkaerőpiaci intézkedések az elbocsátási költségek csökkentése és a munkanélküli segély időtartamának lerövidítése a szakszervezetek és a spanyol társadalom jelentős részének az ellenállását váltotta ki. Úgy gondolom, hogy a gazdasági kiigazító intézkedésekkel párhuzamosan a spanyol jobbközép kabinetnek meg kell teremtenie a gazdasági növekedés fenntartható feltételeit, amely három tényezőre: az exportszektorra, a kis- és közepes vállalatokra, valamint a kutatás-fejlesztésre és az innovációra kell, hogy épüljön.

²⁸ Uo.

Abstract about the evaluation of the Spanish economy

Spain, which is the fourth biggest economy in the eurozone went into recession because its real GDP shrank by 0.3 in the last quarter of 2011. According to the estimations of the International Monetary Fund and the Spanish Central Bank (Banco de España) the Gross Domestic Product of the country will be plummeted by 1.5 percent in 2012. Because of the austerity measures introduced by the right wing government and the economic downturn the unemployment will reach 25% in 2013.

The endeavor of my essay is to analyze the internal structural problems of the Spanish economy such as the high unemployment rate, budget deficit and the low level of productivity. As far as I'm concerned it's quite important to tackle with the overall consequences of the world economic crisis as well as with the situation of the financial sector. Special attention is given to the evaluation of economic policy measures of the new right wing government led by Mariano Rajoy. In this context I would like to make concrete proposals that can be helpful for the country in order to overcome its difficult situation. In my lecture I won't cope with the consequences of the parliamentary elections and the internal political situation because emphasis will be put on macroeconomic issues and on the economic reforms of the conservative cabinet.

Hivatkozásjegyzék

- Andalucía se mantiene como la CCAA con más paro: cerró 2011 con una tasa del 31,23%. In: *Eleconomista*, 2012. január 27. In: <http://www.eleconomista.es/economia/noticias/3701359/01/12/Andalucia-se-mantiene-como-la-CCAA-con-mas-paro-con-el-3123-.html>
- Despido más barato y facilidades para cambiar condiciones laborales. In: *El Mundo*, 2012. február 11. In: <http://www.elmundo.es/elmundo/2012/02/10/economia/1328861856.html>
- Domonkos Endre: A válság következményei a spanyol ingatlanpiacon. In: (Magas István szerk.): *Világgazdasági válság 2008-2009, diagnózisok és kezelések*. Aula Könyvkiadó, Budapest, 2009. 303-318.
- Domonkos Endre: Az amerikai pénzügyi és hitelválság következményei a spanyol ingatlanpiacon. *Európai Tükör*, 2009/10. 51-62.
- Domonkos Endre: Spanyolország gazdaságpolitikája és csatlakozása a GMU-hoz. In: *Európai Tükör*, 2007/9. 54-72.
- Elecciones Generales 2011. Resultados 20-N. In: *El Mundo*, <http://www.elmundo.es/elecciones/elecciones-generales/>
- El déficit se dispara al 8%: el Gobierno sube impuestos y recorta 8.900 millones. In: *El Mundo*, 2011. december 30. In: <http://www.elmundo.es/elmundo/2011/12/30/espana/1325252939.html>

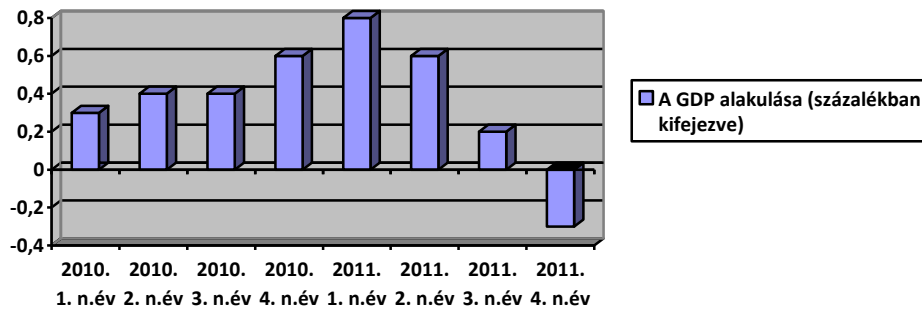
- El IBI subirá un 10% en más de la mitad de los municipios españoles. In: El Mundo, 2011. december 30. In:
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/12/30/suivienda/1325265389.html>
- El gobierno prevé que el paro suba al 24,3% durante este año. In: El Mundo, 2012. március 2. In:
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/03/02/economia/1330692649.html>
- El Gobierno recorta 8.900 millones y reduce las subvenciones a partidos y sindicatos. In: El Mundo, 2011. december 30. In:
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/12/30/economia/1325253180.html>
- El gobierno suaviza el objetivo de deuda exigido a las comunidades autónomas. In: El Mundo, 2012. március 5. In:
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/03/05/economia/1330979122.html>
- Éltető Andrea: A megsebzett bika. Spanyolország a válságban. In: Európai Tükör, 2011/2. 117-125.
- Éltető Andrea: Spanyolország válaszúton, MTA VKI Kihívások 196. 2010. április. In:
<http://www.vki.hu>
- Éltető Andrea: Munkaerőpiaci dráma Spanyolországban. Világgazdasági Kutatóintézet. In:
http://vilaggazdasagi.blog.hu/2012/02/01/munkaeropiaci_drama_spanyolorzagban
- El paro cierra 2011 en el 22,85%: hay 5,27 millones de desempleados. In: El Economista, 2012. január 27. In:
<http://www.eleconomista.es/economia/noticias/3701294/01/12/Espana-el-paro-sube-al-2285-en-el-cuarto-trimestre-hay-527-millones-de-desempleados.html>
- La deuda de las CCAA alcanza el 13,1% del PIB, su máximo histórico. In: El Mundo, 2012. március 16-i szám. In:
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/03/16/economia/1331890053.html>
Letöltve: 2012. március 21.
- La UE y el Gobierno desmienten que España necesite recurrir al fondo de rescate. In: El Economista, 2012. március 27. In:
<http://www.eleconomista.es/economia/noticias/3854070/03/12/El-Gobierno-no-ve-necesario-recurrir-al-fondo-de-rescate-de-la-UE-para-reestructurar-la-banca-.html>
- 5.273.600 parados a finales de 2011. In: El Mundo: 2012. január 27. In:
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/01/27/economia/1327651586.html>
- Rajoy podría tener que rescatar por la puerta trasera a ciertas comunidades. In: El Economista, 2012. január 11. In:
<http://www.eleconomista.es/economia/noticias/3660970/01/12/Espana-tendra-que-rescatar-por-la-puerta-trasera-a-ciertas-comunidades-.html>
- Recorte de gasto de 27.300 millones: ni subida de IVA ni recorte a funcionarios. In: El Economista, 2012. március 30. In:
<http://www.eleconomista.es/economia/noticias/3863345/03/12/El-Gobierno-anuncia-un-recorte-del-gasto-en-los-ministerios-del-169-mas-de-lo-previsto.html>

Torres Lopez, Juan: A quién interesa y cómo sería el „rescate” de España? Sistema Digital, 3-9 enero, 2011. In:
http://www.fundacionsistema.com/News/ItemDetail.aspx?id_2827

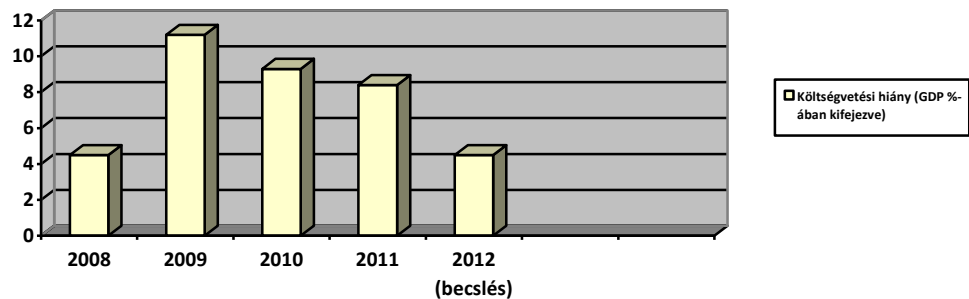
MELLÉKLET

1. ábra A spanyol bruttó hazai termék (GDP) alakulása 2010 első negyedév és 2011 negyedik negyedév között

Saját készítés a Spanyol Statisztikai Hivatal adatai alapján (Instituto Nacional de Estadística In:
<http://www.ine.es>)

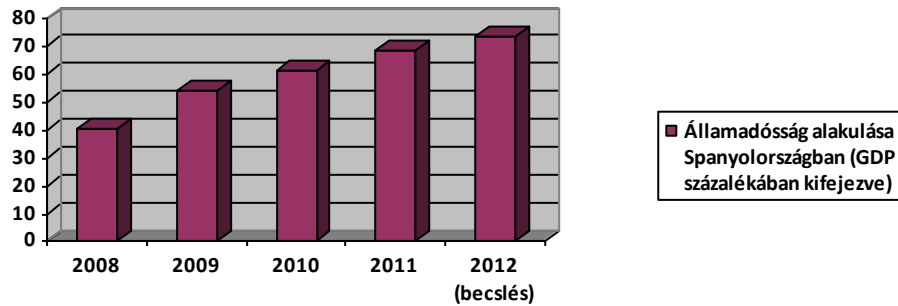
2. ábra Költségvetési hiány alakulása (GDP százalékában kifejezve)

Saját készítés az Eurostat adatai alapján. In:
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

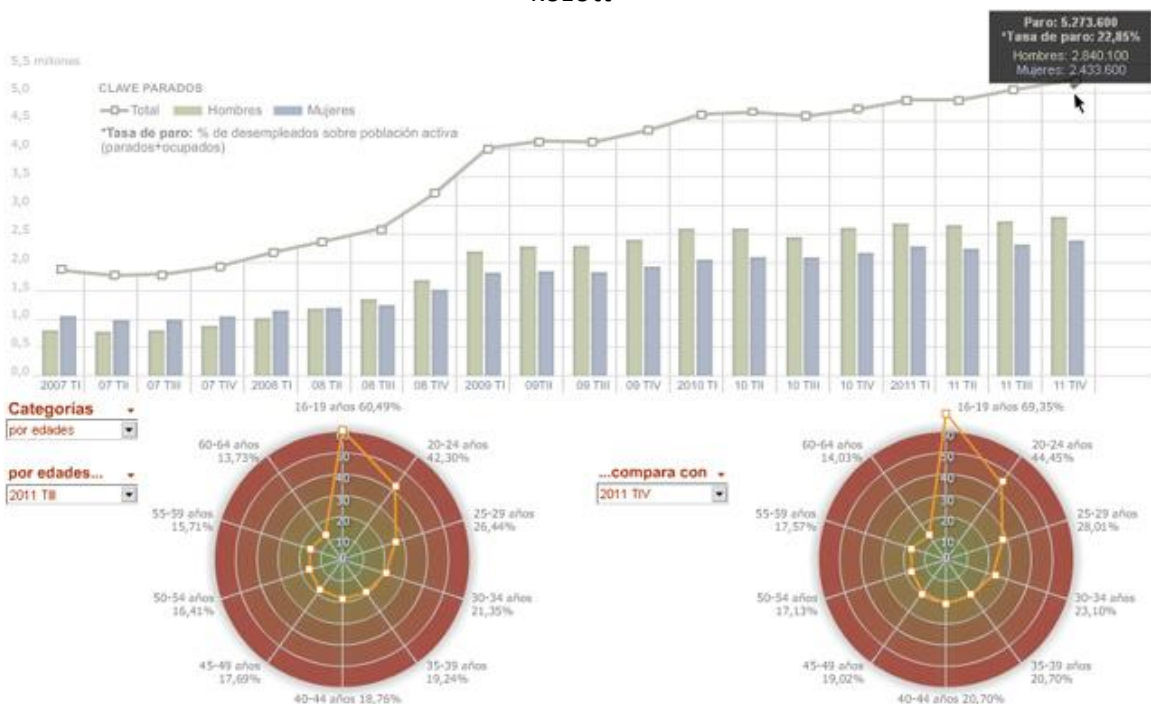
3. ábra Az államadósság alakulása Spanyolországban (GDP százalékában kifejezve)

Saját készítés az Eurostat adatai alapján. In:

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

4. ábra Munkanélküliség alakulása 2007 első negyedév és 2011 negyedik negyedév között

Forrás: El Mundo, 2011. január 27-i szám